Jaar 1366 - De Garonde – G. Vandermarliere

*In het bos, op de bovenste foto rechts ligt '**de Garonde'** op grond van de gemeente Berthen. Zoals te bemerken valt, ligt de bron omzeggens in de schaduw van het klooster op de Catsberg.*

Om de aanleg van de vaart te realiseren, dienden de Poperingenaars blijkbaar één van de bronnen van de Vleterbeek aan te kopen. We vonden geen aankoopakte maar vanaf dat we gegevens hebben uit de 16de eeuw, bemerken we dat deze bron in eigendom is van de stad.

De naam **Garonde of Garande**, betekent zoveel als de '**oude getrouwe'**. *Dat de bron 'getrouw' is, bewijst ze nog elke dag. Ze werkt nog altijd en ligt in een prachtig stukje natuur.*

Hieronder is er een plan waar onder de nummers 176 en 177 het bos waarin de Garande ligt, staat getekend.
*Deze tekening haalde ik uit de bundel van **Oscar Fiers**. Het plan is gedateerd in 1832.*

Dit kaartje kunnen we vergelijken met de luchtfoto's van Google map, en dan zien we dat binnen Frankrijk, men het 'officiële' begin van de Vleterbeek aldaar de 'Quaebecque' noemt. Kan er veel goeds komen van een 'kwade' beek?
We vinden voor het woord 'kwaad' in de toponymie twee verklaringen, enerzijds 'slecht' maar ook gewoon 'klein'. We nemen aan dat het hier om de betekenis van 'klein' gaat, en dat

we dus eigenlijk spreken van een 'klein' beek. We vinden het toponiem 'kwaad' ook in 'Kwaadieper'. We weten ondertussen dat 'Ypre' ook zoveel betekent als 'beek' of 'water'. Kwaadieper, wilt dan ook zoveel zeggen als de 'kleine beek'.

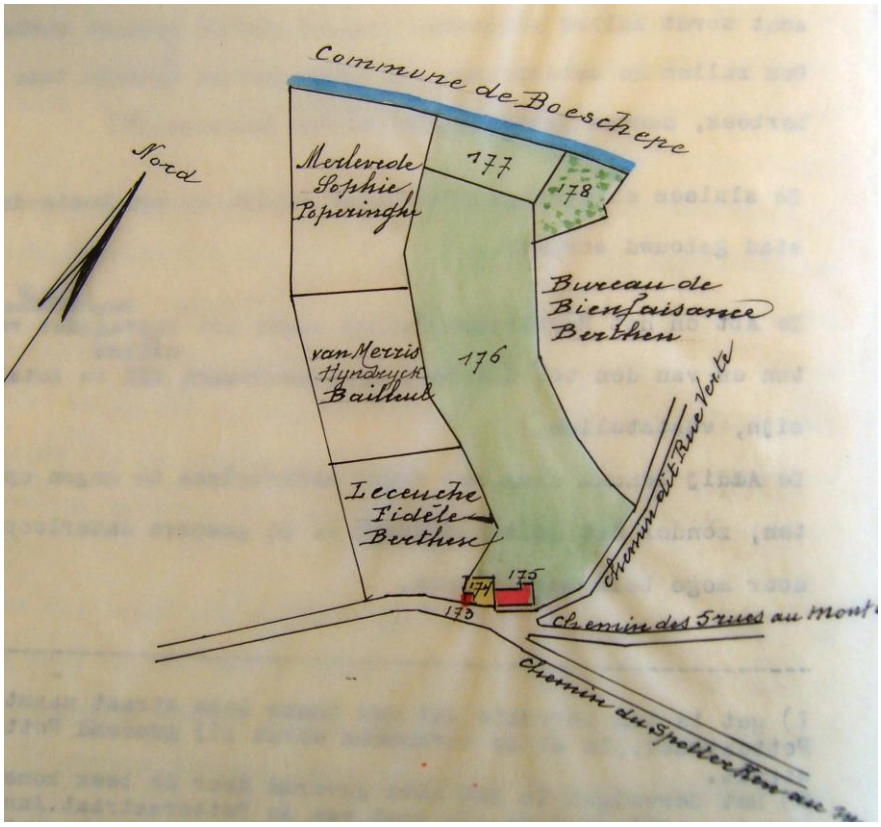

- Pachters van de Garonde

De 'Garonde' vinden we voor het eerst terug in het jaar **1577,** *in de oudste stadsrekening die we van Poperinge kennen.*
Daar staat er:
Item van **Maillard de Peckere** over den pacht van drie ghemeten landts onder elst[1] ende meersch[2] inde prochie van Bertene, ghezeyt **Garonde**, van Baefmesse xvc lxxvij daer tijde jaer van ix – xx pond parisis.

In de stadsrekening van het jaar 1609 vinden we de volgende notitie:
Ontfaen van **Jan Edelynck** over den pacht van een ghemet weylant ofte daer ontrent ligghende ter **Garonde,** ghevallen te Baefmesse xvjc ende thiene, jste van zeven jaeren, nieuwe huere onder de cautie van Andries Rebaut – de somme van x pond parisis

Op de 14de oktober 1616 vinden we een uitgewerkt huurcontract waarbij de pachter Jan Edelynck de gronden te Berten huurt.

14 oktober 1616 - Jan Edelynck huurt de Garonde – Subalterne wetten SAP 346

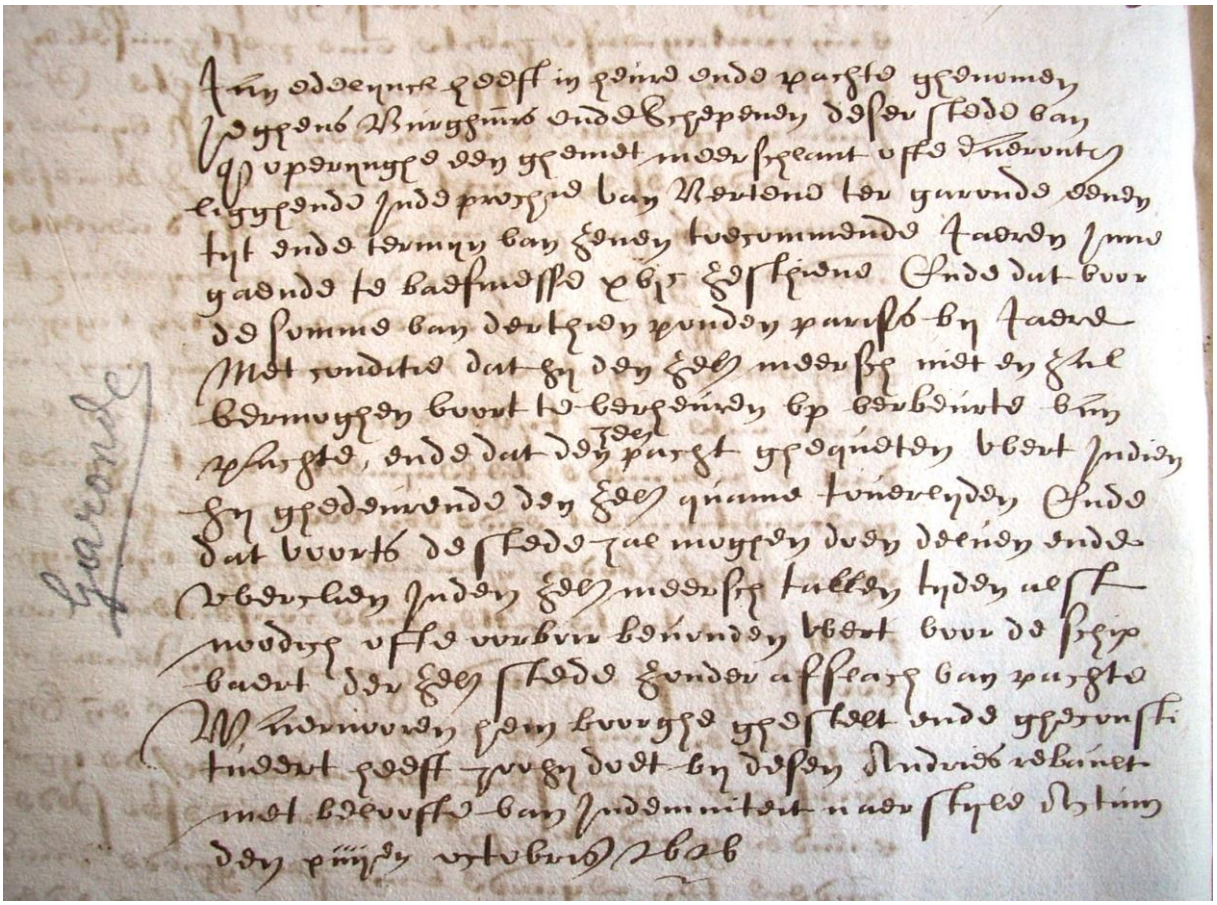

Jan Edelynck heeft in heure ende pachte ghenomen
jeghens burghmeesters ende schepenen deser stede van Poperinghe

---

[1] Elst = bos
[2] Mersch = laag weiland

een ghemet meerschlant ofte daerontrent, ligghende in de prochie van Bertens ter Garonde
eenen tyt ende termyn van zeven toecommende jaeren
inne gaende te baefmesse xvic zesthien
ende dat voor de somme van derthien ponden parisis by jaere
met conditie dat hij den zelven meersch niet en zal vermoghen voort te verheuren op verbeurte van de pachte
ende dat den zelve pacht ghequeten wert indien hij ghedeurende den zelve quame toverlijden
ende dat voorts de stede zal moghen doen delven ende wercken inde selve meersch tallen tijden alst noodich ofte oorboir bevonden wert voor de schipvaert der zelver stede zonder afslach van pachte
waervooren hem **borghe** ghestelt ende gheconstitueert heeft, zoo hy doet by desen **Andries Rebault** met beloofte van indemniteit naer style
Actum den xiiij den octobris 1616

Het is eigenaardig dat men hierbij aanhaalt dat indien nodig voor de Schipvaart, er zou kunnen 'gedolven' worden in de weide. Deze aanhaling heeft nog altijd te maken met mogelijke plannen van de stad om de schipvaart van Poperinge, richting Abele verder uit te bouwen, een plan dat echter nooit gerealiseerd werd.
In de stadsrekening van het jaar 1625 komen we Jan Edelynck, als pachter van Garonde weer tegen. Men haalt hierbij het voorgaande huurcontract nog aan, waarbij men stelt dat Jan de Garonde huurt voor een termijn van zeven jaren, vanaf het jaar 1616. Die zeven jaar zijn ondertussen al 2 jaar overschreden, en Jan bleef huren.
Specifiek voor dit contract is dat Jan 'voor het proffijt' van de stad '14 dobbel plantsoenen' moet laten staan en te laten groeien. Een 'plantsoen' is een kleine eik. Het is dus de bedoeling van de stad om het bos van de Garonde, ook te gebruiken als kweekplaats van 14 dubbel eiken.

1625 – Stadsrekening - **Jan Edelynck** heeft in pachte ghenomen jeghens burghmeesters ende schepenen eene partie van twee ghemeten ofte daerontrent elstlandt ter Garronde inde prochie van Berten eenen tyt ende termyn van zeven jaeren innegaende te baemesse 1616 voor de somme van xiij pond vlaems by jaere
met conditie van te laeten staen ende groeyen ten proffyte vander stede **veerthien dobbel plantsoenen** vande beste aldaer **ten voorseide ontblootinghe** bevonden ter optie van wetten al volghende de notitie gehouden ter voorgaende rekenynghe dannof memorie
Ontfaen vanden zelven Edelynck over een jaer pacht vande voorseide partie ghevallen te baemesse 1624 – xiij pond parisis
Van Jan Edelynck d'oude over den pacht van een ghemet meerslant ofte daerontrent ter Garronde ghevallen te Baemesse xvjc xxv ende is tixde jaer van zynen pacht – xiij pond parisis

Op de 24ste november 1637 vinden we dan een effectieve 'taille'-verkoop of 'kapping' van het elstland.

24 november 1637 – Taille verkoop aan **de Garonde** te Berten – vaart - Subalterne wetten - SAP 36

Hedent den 24ste 9bris 1637 heeft **Jan Edelynck** wonende tot Berten ghecocht jeghens burchmeesters ende schepenen deser stede
de taille van twee ghemeten ofte daerontrent elstland –
oudt zes jaeren gheleghen ter **Garonde in Berten** deser stede toebehoorende

voor de somme van zeven ponden grooten vlaemsch de wycke
zoo die is groyende - te betaelen anden thresorier deser voornoemde stede -
payement naer d'ontblote
die gheschieden moet lichtmisse xvjc achtendertich –
dies moet daerenbooven Edelynck laten groyen
ten proffyt deser voornoemde stede alle d'opgaende eeck plantsoenen, eecksaeden ende andere boomen jeghenwoordelick daerop staende
in de nombre van ... ***niet ingevuld***
Ten voornoemde daeghe heeft den selven Jan Edelynck ghehuert jeghens de voornoemde burchmeesters ende schepenen de bovenschreven taille van elste
eenen termyn van ses jaeren
voor de somme van sesthien ponden parisis sjaers
danof t'eerste vallen sal baefmisse xvjc acthendertich
ende zoo voorts van jaere tot jaere
totten expireren van dieren zonder te moghen commen an de voorschreven plantsoenen ende opgaende espen -
T'oorconde is dezen by den voornoemde Jan Edelynck onderteckent
dach ende jaere als vooren
by laste ++ Jan Edelynck

De regel rond het laten groeien van de eiken, is hier uitgebreid, nu spreekt men van 'alle d'opgaende eeckplantsoenen[3], eecksaeden ende andere boomen …'
Ook op de 24ste febrauri 1648 vinden we een tailleverkoop.

24 februari 1648 - Garonde - SAP 436 - folio 117

Jan Elynck heeft ghepacht jeghens burghmeesters ende schepenen deser stede twee ghemeten ofte daerontrent elstlandt
gheleghen ter Garonde in Berten by hem laetst ontbloot voor de somme van xvj pond parisis by jaere toedien een ghemet ofte daerontrent mersch
gheleghen te Garonde in Boeschepe voor de somme van xxiiij pond parisis by jaere ende dat voor een tyt ende termyn van zeven jaeren daervan teerste jaer verschenen es baemisse

---

[3] PLANTSOEN – WNT - Woordsoort: znw(m., ?o.) Modern lemma: plantsoen
znw. m. (o. ?). Van *ofra. fra. plançon*. *Stek, poot*. In eene soortgelijke beteekenis wordt het *ndl. plantsoen* nog vermeld bij Van Dale. Vgl. ook *De Bo* 868 (waar de bet. eenigszins gewijzigd is).— *Kil.* "plantsoen, plantae, plantaria, semina arborum" kent ook deze bet., maar ziet er reeds een verzamelnaam is, welke opvatting thans gewoonlijk aan het *ndl.* woord eigen is. Vgl. *ndl.* "jong *plantsoen*", d. i. "aanplant van jonge boomen" en het mv. van *poot* in dezelfde beteekenis, b. v. de lange en de korte *Poten* te 's-Gravenhage". De beteekenis *kweekerij*, ook eigen aan plantsoenbosch, bij *Kil.* "seminarium, plantarium" is thans niet meer een vast kenmerk van het woord, dat in het *Ndl.* de bet. heeft aangenomen van *openbare wandelplaats*.
↪*Stek, poot, jonge plant*.
Voor een afgehouwen eyck twee andere jonge eycken **plantsoenen** te doen stellen, *uit eene verpanding van Grave en Cuyck, a. 1559.*, Brabant, 1559
Die ridder siende dat die prince die meeste lanciën brack, greep een **plantsoen** grof ende dick, daer met dacht hi den prince den dootsteeck te geven, *Exc. Cron.* 245*d.*, Vlaanderen/Brabant, 1530

zesthienhondert zessenveertich ende alsoo voorts de zelve zeven jaeren ghedeurende met conditie dat den zelven Elynck zal borghe stellen dyes verzocht synde, ten contente vande weth

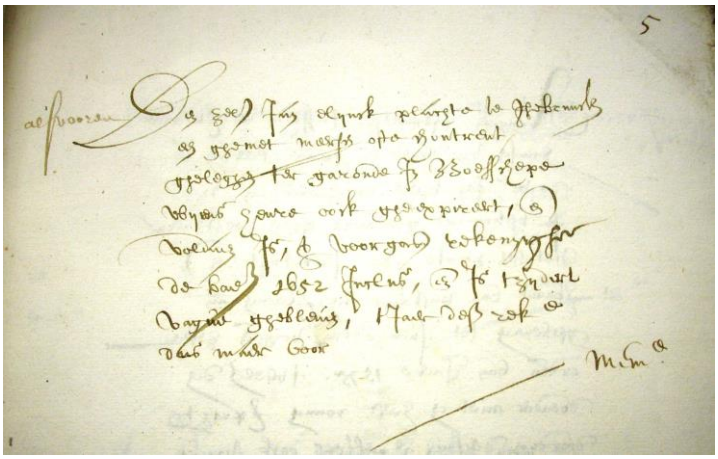

actum den 24 februari 1648

De zelve **Jan Elynck** plachte te ghebruuken een ghemet meersch ofte daerontrent gheleghen ter Garonde in Boeschepe wyens heure oock gheexpireert en voldaen is, par voorgaende rekenynghe de baemesse 1652 inclus, ende is tzydert vague ghebleven, tjaer deser rekenynghe dus maer voor memorie

We zien dat Jan Edelyncks naam hier verkort en verandert in Elynck.

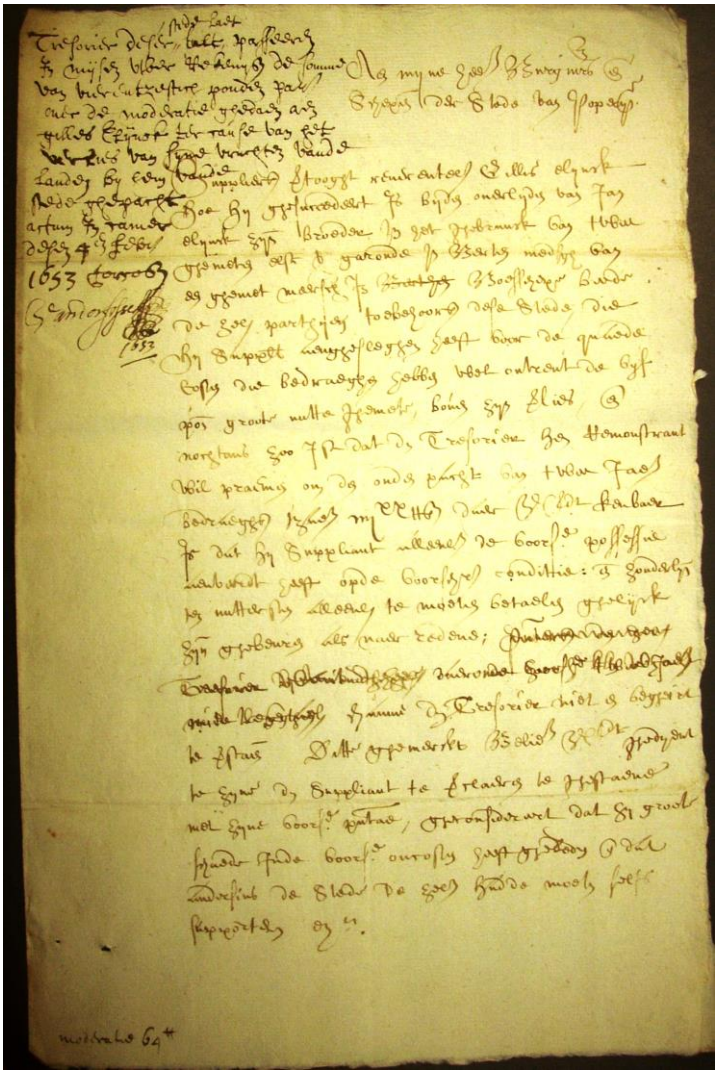

Op 4 februari 1653 neem zijn broer Gillis Elynck de pacht over. Hij begint zijn pacht met tegenslag. Zijn vruchten zijn verloren gegaan en daarom vraagt hij een 'moderatie' of een vermindering van zijn pacht aan.

4 februari 1653 – Supplicatie van Gillis Elynck – Garonde – Bewijzen stadsrekening 1653

Aen mijne heeren burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe
Supplierende vertooght reverentelick **Gillis Elynck** – hoe hy ghesuccedeert is byden overlyden van Jan Elynck zynnen broeder in het ghebruuck van **twee ghemeten elst ande Garonde in Berthen, medsghaders van een ghemet meersch in Boesschepe** beede de zelve partyen toebehoorende dese stede,
die hy suppliant aenghesleghen heeft voor de **quade costen** die bedraeghen hebbende wel ontrent de vyf ponden groote vutte ghemete, boven zyn verlies
ende nochtans zoo ist dat de thresorier hem remonstrant wil praemen om de ouden pacht van twee jaeren – bedraeghende tzamen iiijxx – *80* - pond parisis –

daer u edele kenbaer is dat hy suppliant alleenelick de voorseide possessie aenveerdt heeft opde voorschreven conditie ende zonderlynghe ten uutersten alleenlick te moeten betaelen ghelyck zyne ghebeuren als naer redene – daeranne den thresorier niet en begheirt te verstaen. Ditte ghemerckt believe ulieden edele ghedyent te zyne den suppliant te verclaeren te ghestaene met zyne voorseide presentatie, gheconsidereert dat hy groote schaede inde voorseide oncosten heeft gheboden ende dat anderins de stede de zelve hadde moeten selfs supporteren etc.

De 'wet' van Poperinge kent erbarmen en besluit 64 pond parisis vermindering toe te kennen.
De tresorier deser stede laet passeeren in mysen uwer rekenynghe de somme van vierentzestich ponden parisis over de moderatie ghedaen aen Gillis Elynck ter cause van het verlies van sijne vruchten vande landen by hem vande stede ghepacht.
Actum in camer desen 4de februari 1653 – toorconde Vanderfosse

In de stadsrekening van het jaar 1671 leren we een nieuwe pachter kennen. Jaecques Lommé.

Stadsrekening 1671 – 1672

Jaecques Lommé heeft ghepacht twee ghemeten elsten
ende een ghemet ofte daerontrent meersch inde prochie van **Berten,**
dies tbosch licht ter **Garonde**
voor ses jaeren innegegaen half maerte 1671 voor 30 pond parisis tsjaers te vooren ghelicke by **Jan Pollentier** ende weghens de jaeren verschenen 1669, 1670 ende 1671 – sijn de selve in advenant van 27 pond parisis tsjaers - hier in ontfaen over een jaer verschenen half maerte 1670
– 27 – 0 – 0

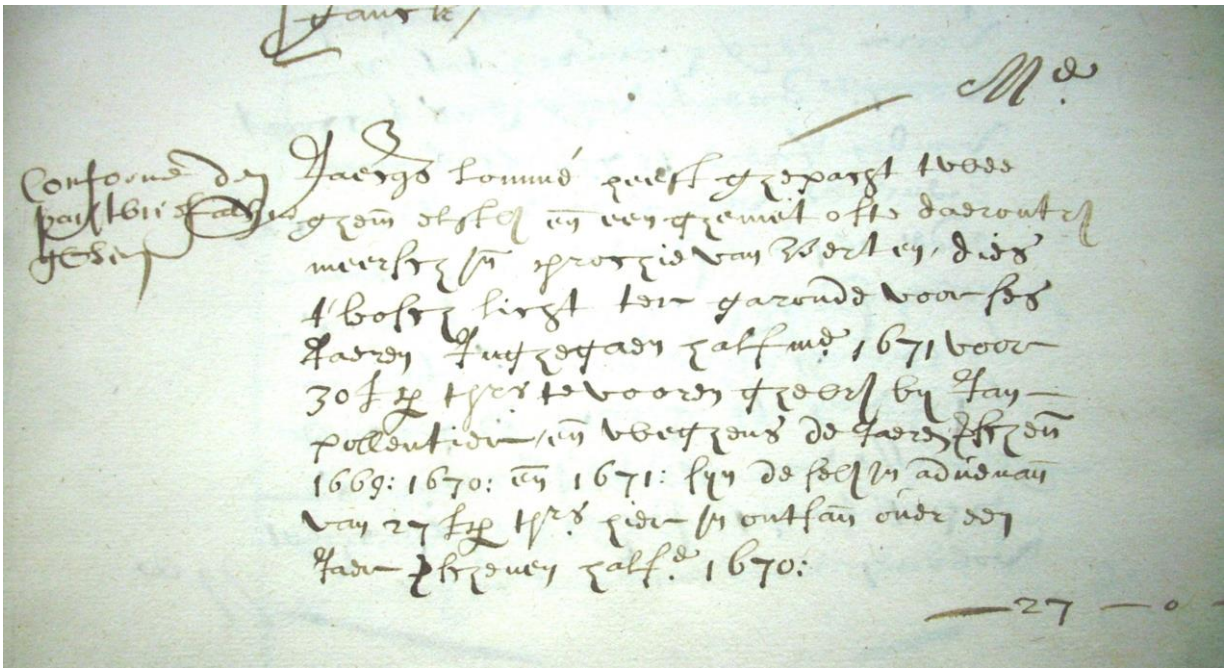

Hier uit leren we dat tussen Gillis Elynck en Jaecques Lommé er nog een andere pachter zat; Jan Pollentier. In 1679 wordt Joos Burgos de nieuwe pachter.

3 november 1679 - Garonde - SAP 512

De onderschreven **Joos Burgos**, bekendt in pachte ghenomen te hebben jeghens **Christiaen Loys,** in qualiteyt als tresorier der stede ende jurisdictie van Poperinghe - daertoe gheauthoriseert by myne heeren burghmeesters ende schepenen der voornoemde stede te tijde hy Loys in zijn voornoemde qualiteyt synne stadtsrekenynghe was doende -
op de **3de 9bre 1679 -**
een partye bosch ofte elst lant gheleghen onder de heerlickhede van Berten groot .... *niet ingevuld ...;* toedien een partye mers ghenaemdt **de Garonde** - groot ... *niet ingevuld ...*
jeghenwoordigh ghebruuckt by Jan Burgos als gheweest hebbende in wetshanden
dat voor een termyn van ses naervolghende jaeren
ingaende t'eerste te halfmaerte duust ses hondert tachtentych - voor ij schele parisis te godtspenninck en van jaerelycksche huere voor de somme van vyer en twyntich pont parisis - den huerder sal die taillien ofte vergroy moeten laeten vande telst in soo danighen staet als die nu jeghenwoordich sal worden bevonden de welcke sal door iemant onthyer ende een maent van wetsweghe syn ghedaen visiteren
Actum tot Poperynghe de vyfden 8bre 1679
Joos Bourgho
Is te noteren datter geen prysie gedaen en is, oversulx dat de stede gheen vergroy heeft betaelt, inder voughen dat het selve de pachter toebehoort.

Ook hier zien we dat de schrijfwijze van de pachter helemaal niet vast ligt. 38 jaar later zit de pacht nog altijd in de 'Burgo' familie, dan is het 'Jan Burgo' die de pacht aanneemt.

8 oktober 1717 – De Garonde wordt verhuurd – *SAP Register resolutien nr. 473*

Compareerde **Jan Burgo,** den welken kent soo hy doet midts desen
gheheurt t'hebben jeghens d'heeren van het magistraet van Poperinghe
die van ghelycken kennen aenden voornoemden Burgo verpacht te hebben twee ghemeten bosch met een ghemet gars
gheleghen inde prochie van Berthen ghenaemt **de Garonde**
van eenen termijn van ses naer een volghende jaeren
dies t'eerste jaer ingaen sal halfmaerte eerstcommende
ende by dies t'eerste jaer van betaelinghe vallen sal halfmaerte 1719
ende alsoo continueren tot het expireeren van den voorschreven termijn dit omme te godtspenninck twee schelle parisis
ende van principaele prestatie van pachte voor de somme van twaelf ponden parisis by jaere vry suyver gelt
boven alle oncosten zoo van pointinghen, settinghe als alle andere lasten soo ordinaire als extraordinaire den lande opcommende de welcke alles blyven s'pachters laste sonder diminutie van sijnen pacht
Actum ter presentie van d'heer **Nicolais van Reninghe** heere van Voxvrie, burghmeester vande commune ende d'heer **Ferdinandus d'Haese** schepen desen 8sten 8bre 1717
Toorconde als greffier ende was ondetekent **Leliegeois**

7 jaar later wordt er verpacht aan 'Jacques Borgo', ongetwijfeld familie van de vorige Jan 'Burgo'.

Stadsrekening 1724 – 1725 – SAP 10/B

Jaecques Borgo is schuldich over het ghebruyck van twee ghemeten bosch ende een ghemet meersch ghelegen inde prochie van Berten, **ghenoomt de Garonde** , de somme van vierentwyntigh ponden parisis over twee jaeren paght, t'laeste ghevallen half maerte 1724, ende niet ontfaen – memorie
Den selven Borgo is noch schuldich de somme van eenentwyntigh ponden parisis coursabel gheldt volgens skeysers comptoiren, over een jaer paght vande voorschreven landen inde voorseyde prochie van Berten, synde t'eerste jaer van neghen, ghevallen thalfmaerte 1725, volgens den paghtbrief danof sijne ende niet ontfaen – memorie

Jacques of Jacobus Burgo wordt in 1757 vervangen door Jacobus Houcke. En nu wordt de Garonde opeens 'Quarrande' genoemd.

29 april 1757 - Verhuur van de Quarrande – SAP *442 2 1749 -1792 Register van verpachtingen*

Actum in tcamer present de wet 29ste april 1757
Compareerde **Jacobus Houcke junior, filius Carel**, lantsman woonende op de prochie van **Berten,** welcken comparant bekende soo hy doet bij desen in cheynspachte ghenomen te hebben jeghens mijn heeren van het magistraet deser stede ende jurisdictie, twee ghemeten elstlandt ende een ghemet ofte daer ontrent meerschlandt ghenaemt de **Quarrande,** legghende onder de voornoemde prochie van Berten,
lest ghebruyckt door **Jacobus Burgo, sijnen schoonvader** en hem wel bekent,
die sigh met de groote ende gheleghentheyt te vreden moet houden,
voor den tijdt ende termijn van eenentwyntigh consecutieve jaeren,
't eerste jaer danof ingaende halfmaerte eerstcomende van de jaere seventhien hondert acht en vijftigh ende teerste jaer van betalinghe verschynende ten ghelycke daeghe van de jaere seventhien hondert neghen en vijftigh ende soo voorts van jaere te' jaere tot het verschijnen van de selve cheynspacht
gheschiedende dese omme te wynghelt voor de heeren vercheynsers een croonstuck ghereedt betaelt
ende van jaerelicksche prestatie van cheynspacht vier croonstucken en half bij jaere ofte de weirde van diere te betalen in handen vanden thresorier deser stede vry suyver ghelt boven de pointynghen thienden twyntighsten penninck ende alle andere voordere lasten,
soo ordinaire als extraordinaire die al blijfven scheynspachters laste,
sonder diminutie van gheseyde principale cheynspachtsomme,
sijnde ghconditioneert dat den cheynspachter **de voorseyde twee ghemeten elstlandt anders niet en magh ontblooten dan volghens de costuyme, statuyten ende politique ordonnanties** deser stede omme de selve tsijnen afscheeden te laeten bestaen **met eecksaet ende winterzaet** ghelyck hij dese tzijnen aencomen bevinden moet volghens de voorighe pachtbriefven ende wel naementlick den gonnen van de **4de xbre 1744**, waer aen uyt corthede dieshalfvens gherefereert wort,
hebbende den cheynspachter in bet het gonne voorschreven ghedooght wettelicke ende voluntaire condemnatie met de wijsdom executoir tsijnen laste
niet jegenstaende verjaerthede, styl ofte usanties ter contrarie waer aen ghederogeert wort
actum date ende presentie als vooren
Toorconde als greffie – J. Mazeman
Dit is 't marcq van + Jacobus Houcke

21 april 1758 – Verpachting Garronde - SAP *442 2 Registerke van verpachtingen*

Actum in tcamer 21 april 1758 – present de wet

Compareerde den voorschreven **Jacobus Houcke**, den welcken declareert den pacht hiervooren van de 29ste april 1757 - *zie aldaar* - in prijs ende conditiën overghelaeten ghecedeert ende gheabandonneert te hebben aen de voorgaenden pachter **Jacobus Burgo** voor hem ende naer sijne doodt voor **Pieter Frans Smagghe** sijnen schoonsoone alhier present ende den vermelden cheyns pacht in prijs ende conditiën alzoo accepterende ende ghedoogheden voluntaire condemnatie met wijsdom executoir volghens de conditiën van diere ghelyck hij bij desen alsoo door de wet ghecondemneert is met ghelycke wijsdom executoir
Date als vooren
Toorconde als greffier
J. Mazeman

1759 – De huizen en landen de stad competerende	– Stadsrekening 1759

Jacobus Bourge is schuldigh de somme van seven en vijftigh ponden aprisis, over drie jaeren pacht van twee ghemeten Bosch, ende ontrent een ghemet meerschlandt gheleghen binnen de prochie van Berthen ghenaemt **de Garronde**, t'leste ghevallen half maerte 1758 – niet ontfaen
Den voornoemde Bourge bij overlaetynghe van Jacobus Houcke heeft de voorseyde twee ghemeten Bosch ende het ghemet meersch, alsnu in cheinse genomen voor eenen termijn van een en twyntigh jaren begonst 't half maerte 1758, jaerelicksche prestatie van vier croonstucken en half van de Fransche fabrycque, ofte tegen de weirde dies, conforme de wettelijcke verpachtynghe van den 29ste april 1757 in ghelycke aenveirdynghe in daten 21ste april 1758.

We vinden de verpachting van de Garronde in 1789 terug aan een zekere **Joseph Maertens** *en deze blijft daar in de familie tot 1831. Dan lezen we in de stadsrekening dat de 'terres audit Berten' verhuurd worden aan de weduwe en kinderen van Maerten.*
In 1832 wordt de pacht overgenomen door een zekere 'sieur Savaete', in 1833 heet hij 'Chavaete' en in 1839 'Savate'.
En dit is het laatste wat we over de Garonde horen.
Ik heb niet kunnen terugvinden wanneer de Garonde verkocht is geworden.

Op de kaart hierlangs zien we de loop van verschillende beekjes uit verschillende bronnen op de Catsberg die samen de Vleterbeek maken wanneer deze België en dus ook Poperinge binnenstroomt.